

Hermanis Paukšs

VĀJPRĀTS

(Dialogs)

Piedalās – PACIENTS

ĀRSTS

Pacients. Tātad jūs apgalvojat, ka es esmu vājprātīgs...

Ārsts. Es to neapgalvoju – to apgalvojat jūs.

Pacients. Un jūs?

Ārsts. Es tikai konstatēju faktu.

Pacients. Kādu faktu?

Ārsts. To, ka jūs esat vājprātīgs.

Pacients. Tātad es tomēr esmu vājprātīgs?

Ārsts. Bet jūs taču tā uzskatāt?

Pacients. Vai tas ir pierādījums?

Ārsts. Nē – drīzāk jau otrādi – jo neviens vājprātīgais sevi neuzskata par vājprātīgu.

Pacients. Tātad es tomēr neesmu vājprātīgs?

Ārsts. Un kā jūs pats domājat?

Pacients. Es domāju, ka es esmu vājprātīgs.

Ārsts. Nu, lūk!

Pacients. Ko nozīmē – nu, lūk?

Ārsts. Tātad jūs tomēr paliekat pie tā, ka esat vājprātīgs!

Pacients. Protams. Bet to jau es tāpat zinu. Ne tāpēc es nācu pie jums!

Ārsts. Un kāpēc tad jūs nācāt pie manis?

Pacients. Tāpēc, ka jūs esat ārsts.

Ārsts. Jā – es patiešām esmu ārsts.

Pacients. Nu, lūk!

Ārsts. Ko nozīmē šis jūsu “nu, lūk”?

Pacients. To, ka jūs patiešām esat ārsts.

Ārsts. Bet to jau es tāpat zinu! Tā dēļ jums nebija nekādas vajadzības nākt pie manis.

Pacients. Bet es jau arī nenācu tādēļ.

Ārsts. Un kādēļ tad jūs nācāt?

Pacients. Lai uzzinātu, vai es patiešām esmu vājprātīgs.

Ārsts. Un kā jūs pats domājat?

Pacients. Es pats domāju, ka es esmu vājprātīgs.

Ārsts. Nu, lūk!

Pacients. Ko – nu, lūk?

Ārsts. Jūs pats domājat, ka esat vājprātīgs, bet neviens normāls vājprātīgais sevi neuzskata par vājprātīgu. Katrs normāls vājprātīgais sevi uzskata par Napoleonu. Vai par Jēzu Kristu. Sliktākajā gadījumā - par Merilīnu Monro.

Pacients. Kāpēc sliktākajā gadījumā?

Ārsts. Vai jūsuprāt, uzskatīt sevi par Merilīnu Monro, ir labākais, kas ar cilvēku var notikt?

Pacients. Nē. Bet es nesaprotu, ar ko Merilīna Monro ir sliktāka par Napoleonu vai Jēzu Kristu?

Ārsts. Vai jūs uzskatāt, ka Merilīna Monro ir labāka par Napoleonu un pat par Jēzu Kristu?

Pacients. Es nedomāju, ka Merilīna Monro ir labāka par Jēzu Kristu... Par Jēzu Kristu vispār nekas nevar būt labāks... Ja nu vienīgi – negaidīts algas paaugstinājums. Bet par Napoleonu Merilīna Monro noteikti ir labāka...

Ārsts. Kāpēc?

Pacients. Tāpēc, ka viņas vadībā neviens nav ticis noslepkavots.

Ārsts. Toties viņa bija narkomāne.

Pacients. Vai jūsuprāt slepkavas ir labāki par narkomāniem?

Ārsts. Katrs narkomāns ir potenciāls slepkava.

Pacients. Bet kā tad paliek ar nevainības prezumpciju?

Ārsts. Vai jūs esat advokāts?

Pacients. Nē – es esmu makaronu urbējs.

Ārsts. Un kā tas izpaužas?

Pacients. Es strādāju fabrikā, kur ražo cauruļveida makaronus. Kad makarona stienis ir gatavs, es izurbju tam pa vidu visā garumā caurumu. Tas ir ļoti grūts un atbildīgs darbs. Jo caurumam ir jāiet precīzi pa vidu. Pat nelielas novirzes var izraisīt nopietnus gremošanas traucējumus. Mani nervi, urbjot makaronus, ir saspringti līdz pēdējam. Kad pārnāku mājās, jutos draņķīgi un naktīs bieži nespēju aizmigt.

Ārsts. Es arī.

Pacients. Strādājat makaronu fabrikā?

Ārsts. Nē!

Pacients. Naktīs nespējat aizmigt?

Ārsts. Nē! Naktīs es guļu kā nosists!

Pacients. Ko tad?

Ārsts. Kad pārnāku mājās... jutos draņķīgi...

Pacients. Vienmēr?

Ārsts. Nē – ne vienmēr.

Pacients. Bet es – vienmēr!

Ārsts. Kāpēc tad ejat uz mājām?

Pacients. Uz kurienu tad lai es eju?

Ārsts. Nū... Vai tad nu mazums vietu, kurp iespējams aiziet!?... Aizejiet kaut uz operu!

Pacients. Operā es esmu bijis!

Ārsts. Nu un kā?

Pacients. Man ir alerģija pret kristāla lustrām.

Ārsts. Un kā tā izpaužas?

Pacients. Es vemju.

Ārsts. Un kurā brīdī?

Pacients. Tikko paskatos uz lustru.

Pacients. Bet jūs neskatieties!

Pacients. Es nevaru. Tikko zālē sāk dzist gaisma, tā es instinktīvi paskatos augšup uz lustru.

Ārsts. Un vemjat?

Pacients. Un vemju.

Ārsts. Jā – tad jums opera nav ieteicama. Man gan operā patīk!

Pacients. Jā – esmu dzirdējis, ka dažiem vadošajiem solistiem esot apbrīnojami skaistas balsis.

Ārsts. To gan nemāku teikt... Jo es tai dziedāšanā nemaz neklausos... Es eju uz operu, lai vērotu savu sievu... Jūs, droši vien, nezināt, ka mana sieva dejo operas baleta trupā... Bet tā ir... Mājā viņa vienā laidā bļautās – gan uz mani, gan mūsu meitu, gan kalponi... bet tur – uz operas skatuves – ne vārdiņa nebilst... tikai dejo... un tas ir tik skaisti!...

Pacients. Varu iedomāties...

Ārsts. Nevarat vis! Piedodiet, bet es neticu, ka jums ir tik spilgta iztēle! Jūs taču esat tikai makaronu urbējs...

Pacients. Jā... Turklāt – vājprātīgs makaronu urbējs...

Ārsts. Nu labi – tad atgriezīsimies pie jūsu vājprāta.

Pacients. Atgriezīsimies.

Ārsts. Tātad, jūs pastāvat uz to, ka esat vājprātīgs?

Pacients. Un jūs pastāvat uz to, ka es neesmu vājprātīgs?

Ārsts. To es neesmu teicis.

Pacients. Bet jūs teicāt, ka neviens vājprātīgais sevi par vājprātīgu neuzskata.

Ārsts. Jā – to gan es teicu.

Pacients. Tātad es tomēr neesmu vājprātīgs?

Ārsts. Bet jūs kā domājat?

Pacients. Es domāju, ka es esmu. Bet to es jums jau teicu. Turklāt ne vienu reizi vien.

Ārsts. Jā – to jūs jau teicāt.

Pacients. Bet kā tad ir patiesībā – es esmu vājprātīgs vai neesmu?

Ārsts. Kas to lai zina...

Pacients. Bet es taču uzskatu sevi par vājprātīgu!

Ārsts. Nu un tad?

Pacients. Bet jūs uzskatāt, ka tie, kuri uzskata sevi par vājprātīgu, patiesībā nemaz nav vājprātīgi!

Ārsts. Jā, es tā uzskatu.

Pacients. Nu – tātad?

Ārsts. Ko – tātad?

Pacients. Tātad jūsuprāt es nemaz neesmu vājprātīgs?

Ārsts. Manuprāt – jā.

Pacients. Bet patiesībā?

Ārsts. Bet patiesībā jūs tomēr varat būt vājprātīgs.

Pacients. Kāpēc tā?

Ārsts. Tāpēc, ka neviens normāls cilvēks sevi neuzskata par vājprātīgu!

Pacients. Bet jūs taču teicāt, ka neviens vājprātīgais sevi neuzskata par vājprātīgu!

Ārsts. Protams. Bet ar normāliem cilvēkiem ir tieši tāpat.

Pacients. Tātad es esmu nenormāls?

Ārsts. Tā iznāk. Jūs neiekļaujaties nekādās normās. Jo, kā jau noskaidrojām – pie vājprātīgajiem jūs nevar pieskaitīt, bet – to arī mēs jau noskaidrojām – pie normāliem cilvēkiem jūs arī neesat pieskaitāms.

Pacients. Tātad, ko man tagad darīt?

Ārsts. Un ko jūs gribētu darīt?

Pacients. Es nezinu.

Ārsts. Es arī nezinu.

Pacients. Bet jūs taču esat ārsts!

Ārsts. Jā – to es zinu. Bet nezinu, ko jūs tagad gribētu darīt!

Pacients. Bet kas man būtu jādara?

Ārsts. Tas ir sarežģīts jautājums...

Pacients. Kāpēc? Manuprāt, jautājums ir ļoti vienkāršs.

Ārsts. Jums taisnība. Jautājums patiešām ir vienkāršs. Toties atbildēt uz šo jautājumu nepavisam nav vienkārši...

Pacients. Kāpēc?

Ārsts. Tāpēc, ka mana atbilde var liktenīgi ietekmēt visu jūsu turpmāko dzīvi! Un es ne visai gribētu uzņemties šādu atbildību...

Pacients. Bet jūs taču esat ārsts!

Ārsts. Nu un tad?

Pacients. Ārstam ir jābūt spējīgam uzņemties atbildību!

Ārsts. Spējīgs es protams esmu... Bet ne visai vēlos... labi – es mēģināšu!

Pacients. Nu – tātad – ko lai es tagad daru?

Ārsts. Varbūt tomēr pamēģināsiet kļūt par Napoleonu?

Pacients. Un pēc tam?

Ārsts. Pēc tam mēs jūs nosūtīsim uz Elbas salu. Tur kādu laiku atpūtīsieties... Pēc tam varēsiet izcelties krastā un mēģināt atgūt varu Francijā.

Pacients. Un jūs domājat, ka man tas varētu izdoties?

Ārsts. Vēsture rāda, ka nē...

Pacients. Tad kāda tam jēga?

Ārsts. Jums taisnība... jēgas nekādas... Tad varbūt jūs varētu kļūt par Jēzu Kristu?

Pacients. Un pēc tam?

Ārsts. Pēc tam mēs jūs piesistu krustā.

Pacients. Maziepriecinoša perspektīva.

Ārsts. Toties pēc tam vismaz divtūkstoš gadus visi citētu jūsu izteicienus!

Pacients. Nē – es baidos, ka man sāpēs...

Ārsts. Ko jūs! Citēšana ir pavisam nesāpīgs process!

Pacients. Bet pienaglošana pie krusta?

Ārsts. Jā – tur gan ir mazliet jāpaciešas...

Pacients. Nē – es negribu ciesties! Piedāvājiet ko citu!

Ārsts. Nu tad atliek vēl tikai Merilīna Monro!

Pacients. Un ko tad jūs ar mani darīsīt?

Ārsts. Man tā neērti teikt...

Pacients. Nē – tad es negribu būt arī Merilīna Monro.

Ārsts. Es patiesi nezinu, ko vēl varētu jums piedāvāt...

Pacients. Tātad jūs uzskatāt, ka manā gadījumā medicīna ir bezspēcīga?

Ārsts. Tā izskatās...

Pacients. Jāteic, ka ar šiem vārdiem jūs graužat medicīna autoritāti.

Ārsts. Bet ko lai dara, ja jūsu gadījums ir tik unikāls?

Pacients. Ja jūs man nepalīdzēsiet, es varu zaudēt darbu makaronu fabrikā!

Ārsts. Vai tur tik labi maksā?

Pacients. Izdzīvošanai pietiek.

Ārsts. Varbūt mēģiniet sev atrast citu darbu?

Pacients. Bet es neko citu, izņemot makaronu urbšanu, neprotu! Tai es esmu ziedojis visu savu mūžu! Es esmu labākais makaronu urbējs visā fabrikā! Vismaz dodiet man kādu cerību!

Ārsts. Labi – tad es jūs iecelšu par Neapoles karali. Ar karaļa algu jums izdzīvošanai pietiks, jādara nekas nebūs – varēsiet sēdēt savā pilī un urbt makaronus!

Pacients. Bet kā jūs to izdarīsīt?

Ārsts. Elementāri! Es taču esmu Napoleons!

Pacients. Un ko es darīšu pēc jūsu Vaterlo?! Kur ir garantijas, ka pēc tam mani neizmetīs no Neapoles karaļa pils?

Ārsts. Jums taisnība – šādu garantiju nav... Tad varbūt jūs vēlaties mūžīgu svētlaimi debesīs? Varēsiet sēdēt paradīzē starp miermīlīgiem tīģeriem un bez raizēm urbt savus makaronus!

Pacients. Kā tad jūs to cerat dabūt gatavu?!

Ārsts. Elementāri! Es taču esmu Jēzus Kristus!

Pacients. Labi... principā man nav iebildumu... Bet, ja es pareizi saprotu - tad tas iespējams tikai pēc manas nāves?

Ārsts. Protams.

Pacients. Bet ko es darīšu līdz tam?

Ārsts. Mēs varam nokārtot, ka tas notiek ātri – es taču esmu ārsts!

Pacients. Nē, nē – tad labāk esiet Merilīna Monro!

Ārsts. Nav problēmu! Bet ko jūs no viņas gribat? Jūs taču neesat kinorežisors!

Pacients. Jā... Es esmu makaronu urbējs...

Ārsts. Klausieties, jūs – nenormālais makaronu urbēj!... Varbūt atnāciet man šodien līdz uz operu?... Paskatīsimies, kā mana sieva dejo!

Pacients. Bet man ir alerģija pret lustrām.

Ārsts. Piedodiet – biju aizmirsis... Nu tad ko?

Pacients. Nu tad jau, laikam, neko... Būs jāiet...

Ārsts. Uz makaronu fabriku?

Pacients. Jā – man šodien ir pēcpusdienas maiņa. Bet jūs ko darīsīt? Iesiet uz operu? Paskatīsimies, kā jūsu sieva dejo?

Ārsts. Jā, protams - bet tas vakarā.

Pacients. Tad visu labu!

Ārsts. Jā – uz redzēšanos!

Pacients. Un starp citu – es nemaz neesmu vājprātīgs!

Ārsts. Nu, nu – es jau uzreiz to sapratu... jo es patiesībā nemaz neesmu ārsts...

Pacients. Nu, nu – es arī to sapratu... Jo ārsts patiesībā esmu es!

Ārsts. Protams! Tāpēc, ka es esmu vājprātīgais! Vai ne?

Pacients. Jā, bet ne jau jūs vienīgais. Es personiski nezinu nevienu cilvēku, kas nebūtu vājprātīgs! Un jūs?

Ārsts. Es vienu zinu...

Pacients. Un kurš tas būtu?

Ārsts. Jūs!

Pacients. Es?!

Ārsts. Vai tad nē?

Pacients. Vai jūs nevienam to neteiksit?

Ārsts. Ko tad?

Pacients. Es arī esmu vājprātīgs!

Ārsts. Ko jūs sakāt?!

Pacients. Diemžēl...

Ārsts. Nevis diemžēl, bet padies dievam! Jūs taču sajuktu prātā, ja dabūtu viens pats kā normāls cilvēks dzīvot vājprātīgo barā!

Pacients. Jums taisnība... par to es nebiju padomājis...

Ārsts. Vai redzat, cik gudra tomēr ir daba?!

Pacients. Redzu... un tas dod man spēku turpināt dzīvot!

Ārsts. Tad dzīvojiet!

Pacients. Ilgi, ilgi!

Ārsts. Un laimīgi!

Pacients. Jūs arī!

LAIMĪGĀS BEIGAS